

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 36 Volume: 8 Issue: 36

Şubat 2015 February 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ŞEYHOĞLU'NUN HAVÂSS-I ESMÂ-İ HÜSNÂ'SI
ŞEYHOĞLU'S HAVÂSS-İ ESMÂ-İ HUSNÂ

Erdem Can ÖZTÜRK*

Öz

Klasik Türk edebiyatında dinî-tasavvufî amaçla yazılmış manzum ve mensur pek çok eser mevcuttur. Bunların bir kısmı çeşitli divan ve mesnevilerin parçası hâlindeyken bir kısmı da müstakil eserler hüviyetindedir. Tevhid, münâcât, na't gibi türler kısmen daha küçük hacimde olup divan ve mesnevilerin başında, giriş bölümünde yer alır. Hacim ve muhtevaları sebebiyle müstakil olarak kaleme alınan dinî metinler ise kırk hadis tercümelemleri, mi'râciyye, hilye, mevlid, şemâ'il, esmâ-i nebî gibi türlerdir. Bu eserler arasında esmâ-i hüsnâ metinleri de önemli yer tutmaktadır. Esmâ-i hüsnâ türünde yazılan eserler temelde Allah'ın isimlerini ve bunların mânâlarını konu edinmektedir. Bu eserlerin bazıları daha hacimli olup İlahî isimlerin şerhi mahiyetindedir. Türün "havâss-ı esmâ-i hüsnâ" olarak isimlendiren numuneleri ise esmâ-i hüsnânın ne gibi faydaları bulunduğunu, hangi dertlere şifa olduğunu ve bu isimlerden nasıl istifade edilmesi gerektiğini anlatmaktadır.

Bu türün edebiyatımızdaki en eski örneklerinden biri de H. 901 (M. 1496) yılında Şeyhoğlu isimli müellif tarafından yazılmıştır. Şeyhoğlu, manzum-mensur karışık bir havâss-ı esmâ-i hüsnâ kaleme almıştır. Müellif bu eserinde Allah'ın isimlerinin faydalarını anlatmakta; bu isimlerin ne zaman, ne şekilde ve kaç kez zikredilmesi gerektiğini izah etmektedir. Söz konusu eserin mecmualarda yer alan iki yazma nüshası tespit edilmiş; müellif hattına ulaşılamamıştır. Bu çalışmada, Şeyhoğlu'nun kim olduğu araştırılmış; eserinden hareketle hakkında verilebilecek hükümler bildirilmiştir. Eldeki iki nüshadan hareketle eserin tenkitli metni kurulmuş ve metinden hareketle eserin incelemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şeyhoğlu, Esmâ-i Hüsnâ, Havâss, Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı.

Abstract

In classical Turkish literature there are many written works which contains religious and sufism. While some of them are parts of miscellaneous divan and mathawi, the others are detached works. The types such as; tawhid, münacat, apealing have partially less volume and take part in the beginning of the divan and mathawi. Because of their volume and content the sufistic detached texts are the samples called forty hadith translations, miraciyye, hilye, mevlid, şemail, esma-i nebi. Among these works the the texts called esma-i hüsnâ plays a significant role. The works written in the type of esma-i hüsnâ basically subjects to the holy names of God and their meanings. Some of these works have more volume and contain the nature of the names. The samples named "havass-ı esma-i hüsnâ" tells about the benefits of these holy names, in which troubles they can have a healing effect and how to use them.

One of oldest example of this sample in our literature was written by Şeyhoğlu in hijri calendar 901 (1496). The writer, Şeyhoğlu, wrote a havass-ı esma-i hüsnâ which is a mixture of prose and poem. In his work the writer tells about the benefits of the names of the God, when, how and how many times these names should be chanted. There has been two written copies of the afore-mentioned works identified in the mecmuas (magazines) but the hand- writing of writer couldnt be reached. In this research, the identity of the writer, Şeyhoğlu, has been researched and starting from his work provisions about him notified. Taking base on the two written copies, a critical edition of the work has been established and the work has been reviewed.

Keywords: Şeyhoğlu, Esmâ-i Hüsnâ, Havâss, Religious-mystic Turkish Literature.

Giriş

İslâm'ın Türkler tarafından kabulünden sonra, yeni bir din ve dolayısıyla yeni bir kültür dairesine girilmiştir. Bunun neticesi olarak hem sosyal hayatta hem de sosyal hayatın yansıması olan edebî ürünlerimizde bu yeni din ve kültürün akisleri görülmeye başlanmıştır. İslâm'ın kabulünün edebiyatımızdaki karşılığı olarak, dinî muhtevaya sahip eserlerin ciddi bir yekûn tuttuğu görülmektedir.

* Arş. Gör. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Tevhid, münâca‘at, na‘t, siyer, mevlid, mi‘râciye, hilye, şemâ‘il, kırk hadis tercümeleri, maktel, esmâ-i hüsnâ ve esmâ-i nebî bunların başlıcalarıdır. Tevhid, münâca‘at, na‘t gibi türler hemen her eserde bulunurken; esmâ-i hüsnâ, esmâ-i nebî, kırk hadis gibi türlerin numuneleri, muhtevalarının kapsamı ve hacimleri sebebiyle daha ziyade müstakil eserler olarak kaleme alınmıştır.

Müstakil olarak yazılan dinî türler arasında, İlâhî isimlerle ilgili olan esmâ-i hüsnâ metinleri önemli yer tutar. Bu türdeki eserlerde kullanılan genel usûl, Allah’ın isimlerini zikrederek mânâlarını bildirmek şeklindedir. (Bkz. Topaloğlu, 1995: 404-418) Bu türün bazı örnekleri ise esmâ-i hüsnânın özellikleri ve faydaları üzerine inşâ edilmiştir. Havâss-ı esmâ-i hüsnâ olarak adlandırılan bu eserlerin maksadı, *Kur’ân* ve hadislerden hareketle Allah’ın isimlerini ve bunların ne tür faydaları olduğunu tespit ederek insanların istifadesine sunmaktır. Konunun daha iyi anlaşılması için “esmâ-i hüsnâ” ve “havâss” hakkında genel olarak bilgi verildikten sonra eserin incelemesine geçilecektir.

a. Esmâ-i Hüsnâ

“İsim” kelimesinin çokluk şekli olan *esmâ* (Şemseddin Sâmî, 1317: 113) ve “en güzel” mânâsında tafdil sığası olan *hüsnâ* (Şemseddin Sâmî, 1317: 549) kelimeleri, *esmâ-i hüsnâ* ya da *esmâü’l-hüsnâ* (Karaman vd.; 2006: 197) şekillerinde terkip edilerek *Allah’ın en güzel isimleri*’ni ifade eden bir terim hâlini almıştır. A’râf Suresi’nin “En güzel isimler (el-esmâü’l-hüsnâ) Allah’ındır. O halde O’na o güzel isimlerle dua edin.” (*Kur’ân-ı Kerîm*, A’râf, 7/180); İsrâ Suresi’nin “De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O’na hastır.” (*Kur’ân-ı Kerîm*, İsrâ, 17/110); Tâhâ Suresi’nin “Allah, kendisinden başka ilâh olmayandır. En güzel isimler O’na mahsustur.” (*Kur’ân-ı Kerîm*, Tâhâ 20/8); Haşr Suresi’nin “O, yaratan, var eden, şekil veren Allah’tır. En güzel isimler O’nundur. Göklerde ve yerde olanlar O’nun şânını yüceltmektedirler.” (*Kur’ân-ı Kerîm*, Haşr 59/24) meâllerindeki âyetleri, en güzel isimlerin Allah’a ait olduğunu kesin olarak bildirmektedir.

Buhârî, Tirmizî, Müslim ve İbn Mâce’nin Ebû Hureyre’den naklettiği hadis, Allah’ın 99 ismini ezberleyenlerin cennete gireceğini bildirmektedir: “Allah’ın 99 ismi vardır, kim o isimleri ezberlerse cennete girer. Allah tektir, teki sever.” (Rûdânî, 2012: 357. Hadis Nu: 9273)

Tirmizî’nin rivayetinde İlâhî isimler de sayılmaktadır: “Allah’ın bir eksik yüz (yani 99) ismi vardır. O, tektir, teki sever. Kim o isimleri ezberlerse cennete girer: Allâh, el-Vâhid, ...” (Rûdânî, 2012: 357-358. Hadis Nu: 9274)¹

Yukarıda zikredilen âyet ve hadislerde en güzel isimlerin Allah’a ait olduğunun bildirilmesi; O’na en güzel isimleriyle dua etmenin tavsiye edilmesi; bu isimleri ezberleyenlerin cennetle müjdelenmesi, âlim ve edîblerin *Kur’ân* ve hadislerden Allah’ın isimlerini derleyerek bunlar üzerine eserler telif etmelerine vesile olmuştur. (Yılmaz, 1998: 2)

Türün ilk örnekleri Arap edebiyatında karşımıza çıkmaktadır: Gazzâlî’nin *el-Maksadü’l-esnâ fî Şerhi (Me‘ânî) Esmâ’illâhî’l-hüsnâ*’sı; Ebû Bekir İbnü’l-Arabî’nin *el-Emedü’l-aksâ*’sı; Fahreddîn-i Râzî’nin *Levâmi’u’l-beyyinât*’ı türün ilk müstakil telif eserlerindedir. (Topaloğlu, 1995: 416)

Müslüman Türk toplumunda da bu türün örneklerine fazlaca rastlanmaktadır. Bunlardan önemlilerinin isimleri, müellifiyle birlikte aşağıda verilmiştir:

Mensur: Abdullâh-ı Simâvî (ö. 1487) - *Şerhü’l-esmâ-i Hüsnâ*; Şeyh Şa‘bân-ı Velî (ö. 1568) - *Vird-i Settâr ve Tercümesi*; Ebu’s-Su‘ûd el-İmâdî (ö. 1574) - *Duâ-nâme-i Ebu’s-Su‘ûd*; Niyâzî-i Mısırî (ö. 1693) - *Şerhu Esmâ’i’l-hüsnâ Risâlesi* (Tatçı, 1988: 28-33); Muhammed İbrâhîm - *Şerhu’l-esmâ’i’l-hüsnâ*.

Manzum: Hızır b. Ya‘kûb (ö. 15. yy.) - *Cevâhirü’l-me‘ânî* (Direkçi, 2010: 109-129); İbn İsâ Saruhânî (ö. 1559) - *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi* (Külekçi, 1997); Hüseyin b. Ahmed (ö. 1591) - *Esmâ-i İlâhî Kasidesi*; Derviş Subhî-i Bursevî (ö. 17.yy.) - *Mukaddeme-i Der-İktizâ-i Şerh ü Nazmü’l-esmâ’i’l-hüsnâ* (Koyuncu, 2014: 175-193); Hakîm Seyyid Mehmed Efendi (ö. 1770) - *Manzum Esmâ-i Hüsnâ Şerhi* (Kızılabdullah, 2004); Trabzonî Ahmed Şâkir Paşa (ö. 1818) - *Ravz-ı Verd* (Akaryalı, 2000); Muhammed Vecihâ Paşa (ö. 1892) - *Âsâr-ı Kemâl (Şerhu’l-esmâ’i’l-hüsnâ)*. (Geniş bilgi için Bkz. Şener, 1985: 128-155)

Adı geçen eserler bu türde kaleme alınmış ve çoğu, üzerinde çeşitli akademik çalışmalar yapılmış esmâ-i hüsnâ metinleridir. Bu sahada yazılmış ve daha önce üzerinde akademik bir çalışma yapılmamış esmâ-i hüsnâlardan biri de Şeyhoğlu isimli müellife aittir. Allah’ın isimlerinin havâssından bahseden bu metin çalışmamızın esasını teşkil etmektedir.

¹ Bahsi geçen hadisler için ayrıca bkz. İbrahim Canan (haz.) (1993). *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, C. 17, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 507-508.

b. Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ

Havâss kelimesi “bir adama veya bir şeye mahsus ve mu’ayyen olup umuma şümûlü olmayan, hususî; avama ait olmayıp mümtaz bir sınıfa ait olan” gibi mânâlara gelen *hâss* (Şemseddin Sâmî, 1317: 567) kelimesinin çokluk hâlidir. Terim olarak, “*Kur’ân* ayetlerinin, bazı duaların, Allah’ın isimlerinin çeşitli özellikler taşıdığına; bunları belirli şartlarla, belirli miktarlarda okuyan, yahut herhangi bir tarzda, belirli saatlerde yazan kişinin dileğini elde edeceğine inanılmasıdır.” (Cebecioğlu, 2005: 257)

Ahmet Rifat’ın havâss ilmi hakkında verdiği bilgi ise şu şekildedir: “İsmü’llâh ve âyât-ı kerîme ve bazı ed’iye-i me’sûrenin havâssından bahseder bir ilimdir. Bu da birkaç nev’i olup bir takımı yalnız ta’yîn edilen aded ve usûl üzere kırâ’at olunur. Bir takımı dahi esmâ ve âyât-ı kerîmeden münâsiplerinin hurûfî erbâbı nezdinde ma’lûm kavâ’ide tevfikân bast ve teksîr ile veyahud vefk şekline konulmak ile olur. Esmâ-i tâ’iyye ve vefk-ı kudsî gibi bazen dahi esmâ-i mezkûre Hind ve İbrân hurûf-ı kadîmesi üzere kırâ’at olunduğu vardır.” (Ahmet Rifat, 2004: 211-212)

İlâhî isimlerin her birinin ayrı ayrı mânâsı olduğu gibi bu isimlerin insanlar üzerinde çeşitli tesir ve faydalarının olduğu da Müslümanların itikadındandır. Allah’a dua edecek kimse, ihtiyacına binaen Allah’ın ilgili esmâsını anarak duasını yapar; anılan bu İlâhî ismin, duasının kabulüne vesile olacağına inanır. Bazı *Kur’ân* ayetleri ve hadisler bu inancın oluşmasına vesile olmuştur.

Kur’ân’daki bazı ayetlerde İlâhî vahyin şifa olduğunun bildirilmesi, esmâ-i hüsnâdan bu maksatla faydalanılabileceği ümidini doğurmuştur. Bunun neticesinde çeşitli ayet (Bkz. Yûnus 10/57; İsrâ 17/82; Fussilet 41/44) ve hadisler (*İbn Mâce*, Tıb, 7, 28; *Süyûtî*, II, 1153; *Buhârî*, Fezâ’ilü’l-Kur’ân, 10, 14; Tıb, 32, 34, 35, 39, 41)² kaynak alınarak esmâ-i hüsnânın havâssını izah eden pek çok eser yazılmıştır. Bu eserlerin amacı, esmâ-i hüsnânın her birinin mânâ ve faydalarından ayrı ayrı bahsetmek; bu faydalara erişebilmek için yapılması gerekenleri okuyucuya aktarmaktır.

15. asırda yaşamış Şeyhoğlu isimli müellif de esmâ-i hüsnânın havâssını derlediği manzum-mensur kâşık bir kitapçık kaleme almıştır.

1. Eserin Yazım Tarihi ve Müellifi Şeyhoğlu

Eserin müellif hattı nüshasının bulunamaması ve mevcut iki yazmanın da telif tarihinden uzak zamanlarda yazılmış mecmualarda bulunması, *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*’nın telif tarihinin tespiti için tek kaynak olarak metni esas almayı zorunlu kılmaktadır. Bu noktada kolaylık sağlayan husus, müellif tarafından eserin 129. beytinde ebced hesabı ile telif tarihinin bildirilmiş olmasıdır:

“Hoş irdi feyz-i Raḥmâni ki feyyâz oldı târiḥ

Yigirm’üçünde Şa’bânuñ yazıldı sebt günü cem’a”

Bu beyitten açıkça anlaşılmalıdır ki *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*, H. 23 Şaban 901 / M. 24 Mayıs 1496 tarihinde kaleme alınmıştır. H. 23 Şaban 901, Cumartesi gününe tekabül etmektedir. Zaten aynı beyitte eserin Cumartesi (Sebt) günü tamamlandığı da bildirilmiştir. “y” harfi şeddesiz hesaplanarak telif tarihi H. 891 kabul edildiğinde, eserin tamamlanması Perşembe gününe denk gelmektedir ki bu tarih, yazarın verdiği bilgiyle çelişmektedir. Elde bulunan mevcut iki nüshada da tarihin aynı şekilde yer alması, eserin yazım tarihi ile ilgil bilginin güvenilirliğini artırmaktadır.

Telif tarihinin ebced hesabıyla verildiği beytin hemen ardından, eserin müellifinin ismini bildiren beyit yer almaktadır:

“Eger *Şeyhoğlu* bilmek diler iseñ menzil-i kudret

Sülûkin gör ne cem’ itmiş Qadîm Qâdir ü A’lâ”

Bu beyitten *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*’nın Şeyhoğlu mahlaslı bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılabilir. Bu beyitten *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*’nın Şeyhoğlu mahlaslı bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılabilir. Bu beyitten *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*’nın Şeyhoğlu mahlaslı bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılabilir. Bu beyitten *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*’nın Şeyhoğlu mahlaslı bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılabilir.

Şeyhoğlu ismi zikredildiğinde ilk akla gelen *Marzubân-nâme*, *Hurşîd-nâme* ve *Kenzü’l-küberâ* müellifi meşhur Şeyhoğlu Mustafa Sadrüddin’dir. Ancak Şeyhoğlu Mustafa’nın doğum yılı H. 741 / M. 1340, ölüm yılı ise H. 817 / M. 1414 (?) (Yavuz, 2010: 88-89) olarak bilinmektedir. Bu müellifin yaşadığı tarih ile *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*’nın yazım tarihi (H. 23 Şaban 901 / M. 7 Mayıs 1496) arasındaki fark, bu eserin başka bir Şeyhoğlu’na ait olduğunu göstermektedir. Ayrıca Şeyhoğlu Mustafa Sadrüddin’in eserleri arasında bir esmâ-i hüsnâdan da bahsedilmemektedir. (Bkz. Yavuz, 2010: 88-89; Doğan, 2013; T. Ed. İ. Sözl.; Akün, 1979: 481-485)

² Hadislerde esmâ-i hüsnâ konusunda geniş bilgi için bkz. Mehmet Dilek (2003). “Hadislerde el-Esmâ’ü’l-hüsnâ”, *HRÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. VI, s. 77-94.

H. İbrahim Şener, bu eserin Topkapı Sarayındaki nüshasını tespit etmiş ve eserin Şeyhoğlu Mustafa'ya ait olduğunu bildirmiştir. Yine aynı yerde, eseri katalogdan tespit ettiğini; inceleme şansı olmadığı için katalogdaki bilgileri aktardığını belirtmiştir. (Şener, 1985: 128) Şener, eseri incelemeyeceği için F. Edhem Karatay'ın kataloğundan hareketle eseri Şeyhoğlu Mustafa'ya mâl etmiş olmalıdır. Ali Yılmaz da H. İbrahim Şener'e atfen bu eserin Şeyhoğlu Mustafa'ya ait olduğunu söylemekteyse de herhangi bir delil göstermemiştir. (Yılmaz, 1998: 6) Ancak *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'nın Mustafa Sadrüddin'e ait olma ihtimali zayıftır. Çünkü *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'nın sonunda yer alan tarih, yukarıda belirtildiği üzere, Şeyhoğlu Mustafa'nın yaşadığı tarihten çok sonradır.

Ebced hesabıyla telif tarihini bildiren beyit ve müellif isminin geçtiği beyitlerin esere sonradan eklenmiş olabileceği ihtimali akla gelmektedir. Ancak bu beyitlerin dil ve üslup özellikleri; konu, vezin ve kafiye bütünlüğü dahilinde kaleme alınmış olmaları; farklı tarihlerde istinsah edilmiş mecmualarda yer alan iki ayrı metinde de bu beyitlerin aynı şekilde bulunmaları, bu ihtimalin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Eldeki mevcut veriler, yazarın bildirdiği tarih ve müellif ismine güvenmek gerektiğini göstermektedir.

Şair tezkireleri, Şakâyıku'n-Nu'mâniyye ve zeylleri, Vefeyat-nâme, Keşfü'z-zünûn vb. biyografik-bibliyografik kaynaklar taranmış; bu eserlerde *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'nın telif tarihinde yaşamış, Şeyhoğlu adıyla meşhur bir şair ya da nasire rastlanmamıştır.³ Dolayısıyla müellif hakkında çıkarılacak hükümler, eserinden hareketle yapılacağından oldukça sınırlı kalmaktadır.

Eserin üslubundan anlaşıldığı kadarıyla müellifin yüksek bir edebî kudretten mahrum oluşu; çeşitli vezin ve kafiye kusurlarının mevcudiyeti, müellifin çok meşhur olmama ve kaynaklarda yer almama ihtimalini akla getirmektedir. Şeyhoğlu'nun eserinin muhtevası incelendiğindeyse, her ne kadar edebî kudretten yoksun olsa da eğitim seviyesinin ve dinî bilgisinin yüksek olup tasavvuf kültürüne hâkim olduğu görülmektedir.

2. *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'nın Nüshaları

2.1. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları Nu: 0796/03 (O)*

Şeyhoğlu'nun *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'sının bir nüshası, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları 0796 numarada kayıtlı olan 132 varaklık bir mecmuanın, 88b-93b varakları arasında yer almaktadır. Mecmua 205x140 – 150x70 mm. ölçülerinde olup varaklardaki satır sayısı 16-20 arasında değişmektedir. Metnin etrafında cetvel, herhangi bir süsleme, tezhip ya da farklı renk mürekkep kullanımı söz konusu değildir. Metnin başında ya da sonunda müellif ismi ve tarih geçmemekte; metnin müellifi ve telif tarihi eserin son beyitlerinden öğrenilmektedir.

Tamamı dinî metinlerden meydana gelen bu mecmuadaki metinlerin hemen hiç birinde başlık bulunmamaktadır. Şeyhoğlu mahlaslı şairin *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'sı da hemen ardından gelen Bursalı Subhî'nin manzum *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi* de herhangi bir başlık taşımamaktadır. Şeyhoğlu'nun *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'sı, mecmuanın 88b sayfasında bir *bessmele* ile başlamaktadır. Metin, manzum olarak yazılmış olmakla birlikte, arada iki yerde mensur parçalar da mevcuttur.

Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ'nın bu nüshasının müellif hattı olmadığı açıktır. Eldeki ikinci nüsha olan Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki yazma ile mukayese edildiğinde 52, 58 ve 70. beyitlerin *O* nüshasında bulunmadığı görülmektedir. Bunlara ek olarak mânâyı ve vezni tamamlayıcı nitelikteki bazı kelime ve cümlelerin Topkapı Sarayı Kütüphanesi nüshasında bulunduğu; bu nüshada eksik olduğu tespit edilmiştir. Meselâ:

İlk beyitte yer alan “Hayy” kelimesi, *O* nüshasında bulunmayıp vezin aksaklığına sebep olmaktadır, bu kelimenin Topkapı nüshasında bulunması vezin kusurunu gidermektedir.

“Eger bir kimse yâ Câmî‘ *ismini yüzüğe kazdurup barmağında getürse ve on kez yâ Câmî‘ yâ Allâh dise, ğâ‘ibde olan kimsesi bi-‘inâyeti‘llâhi te‘âlâ gele.”* cümlesinde koyu ve italik yazılan kısım yine *O* nüshasında eksik olup mânâ Topkapı nüshası ile tamamlanabilmektedir.

“Ve eger bir kimse Müntakim ismin düşmen üzerine ğâlib olmak için üç cum‘a gün kaçd ile oğursa, *yâ düşmeni öle veyâ* ol düşmen barışa *veyâ bir belâya irişe.”* cümlesindeki koyu ve italik yazılmış bölüm de *O* nüshasında bulunmayıp mânânın Topkapı nüshası yardımıyla tamamlanabildiği yerlerdendir.

³ Eserin yazım tarihi “feyyâz” kelimesi şeddeli hesaplanarak H. 901 olarak tespit edilmiştir. Kelime şeddetsiz olarak hesaplanıp telif tarihi H. 891 kabul edilse bile, bu 10 yıllık zaman dilimi ciddi bir fark teşkil etmemekte; kaynaklarda bu tarihlerde yaşamış Şeyhoğlu isimli birine rastlanmamaktadır.

* Bu yazma nüsha, hem tenkitli metinde hem de inceleme bölümünde “O” kısaltmasıyla gösterilmiştir.

O nüshasının bu ve benzeri eksiklikleri olmasına rağmen, Topkapı nüshasından çok daha eksik ve yanlış bir nüsha olmadığı; Topkapı nüshasının da benzer eksiklik ve kusurlara sahip olduğu, bu nüsha incelendiğinde görülecektir.

2.2. Topkapı Saray Kütüphanesi Nu: M.R. 1064 (T)**

Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ'nin ikinci ve tespit edilebilen son nüshası, Topkapı Sarayı Kütüphanesi numara 1064'te kayıtlıdır. Bu nüsha da tıpkı *O* nüshası gibi müellif hattı olmayıp 47 varaklık bir mecmua içerisinde bulunmaktadır. F. Edhem Karatay'ın kataloğundan öğrenebildiğimiz kadarıyla mecmua 293x190 mm. ölçülerindedir. Nesih hatla yazılmıştır. Âharlı, şemseli ve kahverengi deri ciltlidir. (Karatay, 1961: II, 342)

Mecmuanın 34b-37b varakları arasında yer alan eser, *O* nüshasına göre daha düzenli bir görüntü arz etmektedir. İlk varağı hariç, diğer bütün varaklar siyah cetvelle kuşatılmıştır. Muhteva itibarıyla on bölüme ayrılmış olan eserin her bir bölümü, ayrıca cetvelle kuşatılmış ve her bir bölüme “Hâne-i Şânî, Hâne-i Şâliş, ... Hâne-i ‘Âşir” şeklinde başlık konulmuştur. Hem bu başlıklar hem de eserde geçen Allah'ın isimlerinin tamamı kırmızı mürekkeple yazılarak fark edilmesi sağlanmıştır.

O nüshasına nispeten daha düzenli görünmesine karşın, bu nüsha da çeşitli eksiklikler taşımaktadır. 22, 24 ve 126. beyitler *T* nüshasında kayıtlı değildir. Ayrıca, 6. beytin ikinci mısrası ile 7. beytin ilk mısrası *T* nüshasında kayıtlı değildir. İstinsah sırasında 6. beytin ikinci mısrası yerine 7. beytin ikinci mısrası kaydedilmiş; arada kalan iki mısra atlanmıştır.

Bir başka müstensih hatası da 24. beyitte görülmektedir. Hem 24 hem de 25. beyitler “Namâzdan soñra” ibareleri ile başlamaktadır. İstinsah sırasında aynı şekilde başlayan ve art arda gelen beyitler karıştırılarak 24. beyit atlanmıştır. Bunlara ek olarak, vezin ve mânâyı bozan bazı eksiklikler *T* nüshasında da mevcuttur. Meselâ:

“Getür Mü'min adın *o*klı hâlâş ol şerr-i şeytândan” mısrasındaki “*o*klı” kelimesinin *T* nüshasında yazılmaması, vezin ve mânâyı bozmakta; bu eksiklik *O* nüshası yardımıyla giderilebilmektedir.

“Bulur *ço*ğ‘izzet ü hürmet kim ihlâşla *o*ğursa” mısrasında da benzer bir eksiklik söz konusudur. “*ço*ğ” kelimesinin *T* nüshasında bulunmaması vezni bozmakta; bu eksiklik *O* nüshası yardımıyla tamamlanabilmektedir.

Aynı durum “İç andan *â*bı kıl niyyet gele *gâ*'ib olan kimse” mirasındaki “*â*bı” kelimesi için de geçerlidir.

Şeyhoğlu'na ait eserin mevcut iki nüshası da müstensih hattı olup çeşitli eksikliklere sahiptir. Birbirinin eksiklerini tamamlar nitelikteki nüshalarda fazlaca kelime farkının bulunması, iki nüshanın da müellif hattından değil, alt nüshalardan istinsah edildiği düşüncesini uyandırmaktadır. Eserin bu iki nüshası da güvenilir ve sıhhatli yazmalar görüntüsü arz etmemekte, başlık taşımamaktadır. Ancak elde başka nüshaların bulunmaması sebebiyle Şeyhoğlu'na ait *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'nin metni, bu iki nüshadan hareketle ortaya konulmuştur. Eser muayyen bir başlık taşımadığı için bu çalışmada, metnin muhtevası ve F. Edhem Karatay'ın kataloğu esas alınarak *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ* ismi tercih edilmiş ve kullanılmıştır.

3. *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'nin Şekil Hususiyetleri

3.1. Beyit Sayısı ve Nazım Şekli

Bu tür eserler genellikle, bir bütün olarak manzum ve kafiye kolaylığı sağladığı için mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Ancak Şeyhoğlu eserini yazarken kaside nazım şeklini tercih etmiş ve araya iki parça hâlinde mensur bölüm yerleştirmiştir. *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'nin genel yapısına bakıldığında, manzum bir eser olma vasfının ağır bastığı görülmektedir. Toplam 131 beyit ve arada yer alan 2 mensur kısımdan meydana gelen eserin ilk üç beyti şu şekildedir:

“İlâhî vâhidün Hayy-i ‘azîm şânühü a‘lâ
Didiler hâkqına anuñ ki Rabb-i hâliku'l-eşyâ

Meger bir kabza mâ?-i fîn ol itdi ahsen-i takvîm
Yaratdı anda bir gevher di âmennâ ve şaddaknâ

Ne gevherdür o gevher kim anuñ envâr-ı ‘aşkından
Münevver oldı her ‘âlem ki ez-şarқан ilâ garbâ”

** Bu yazma nüsha, hem tenkitli metinde hem de inceleme bölümünde “T” kısaltmasıyla gösterilmiştir.

Müellif, eserinin 122. ve 126. beyitlerinden sonra iki kere mensur parçalar kaleme almıştır. Bu mensur bölümler, manzum esmâ-i hüsnâ metninin devamı niteliğinde olup konuyu kesintiye uğratmadan devam ettiren bir nitelik arz eder. Eserin bu kısımlarında, manzum bölümdeki kafiye harfi olan “-A/!” sesine uygun olarak secili bir üslup kullanılmıştır. Mensur metindeki hemen her cümlenin sonu “oğusa, eyleye, ide, eylese, irmeye” gibi secili olarak bitirilmiştir:

“Her kim en-Nâfi‘ ismin eger deñizde ve eger qarada oğursa, eger düşmeni yüz biñ dañi olursa Allāhu Te‘âlā anı hıfz eyleye.”

“Her kim cum‘a gicesi biñ kerre yā Nūr dise ve dañi süre-i Nūr‘ı yedi kere oğısa, ÷albi nūr ile pür ola.”

“Ve eger bir kimse her gün yüz kerre el-Vāriş dise, dünyāda ve ‘uqbāda anuñ vücūdına elem irmeye.” vb.

3.2. Vezin ve Kafiye Hususiyetleri

Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ, aruzun *Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün* kalıbıyla; metnin sonunda yer alan tek beyit ise *Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün* vezniyle yazılmıştır.

Aruz vezninin eserde uygulanışı hususunda birtakım hatalı kullanımlar dikkat çekmektedir. Bazı mısraların vezninde ciddî aksamalar görülür:

“Diseñ her günde on kerre Mütekebbir ismini andan
Hêlêlüñle yakın olsañ bir oğul vire müsteşnâ”

“Bu harf-i nün o balıkdur bu mañlûkât anuñ üstinde
Olup emründe turur hep kamu küh kamu şahrâ” bu beyitlerin ilk mısralarında vezin aksaklığı vardır.

“Eger bir kimse yārini dilerse almaya ağıyār
Yatur iken otursun disün el-Māni‘ iñfâ” beytinde ise ikinci mısranın vezni hatalıdır.

Bir mısrada -hata olarak kabul edilen- Türkçe kelime ile med yapıldığı görülmektedir:

“Yedi biñ yüz yetmiş kez okı el-Hâfız ismini

Ki üç gün şavmıla hâlvet iderseñ qahr ola a‘dâ” beytindeki “yüz” kelimesinde med yapılarak vezne uygun söyleyiş elde edilmeye çalışılmıştır. Burada hatırdaki tutulması gereken, eserin müellif hattına ulaşılamamış olmasıdır. Mevcut iki nüshanın da kısmî eksikliklerinin bulunması, vezin hatalarının müellife mi yoksa müstensihne mi ait olduğunun tespitine imkan vermemektedir.

Metinde hayli fazla med, zihâf ve imâle yapıldığı; kelimelerin imlâ ve telaffuzlarındaki şahsî tasarruflarla veznin tesis edildiği görülmektedir.

Arka arkaya yer alan şu iki beyitteki imâlelerin fazlalığı dikkat çekicidir:

“Bi-küllî zât-ı esmâ^{si} zühür it^{di} o gevherden
O burhân ^u delil ol^{di} urul^{di} hücce^{te} imzâ

O zât is^{mi} şifâtıy^{la} yazıl^{di} hep o gevherden
Olup ^{yigirmi} tokuz harf ki her şey’ üzre hûb inşâ”

Aşağıda nakledilen beyitte ise hem iki kez med hem de bir kaç kez imâle yapıldığı görülmektedir:

“Sefî^{ne} içre bi’smi’l^{lah} her bir harf serin çekmiş
Elifler ^{çâmiñ} olmuş dümen ^{anâ} bu harf-i râ”

Veznin tesisi için 5 ve 78. beyitlerdeki “Hağğ” kelimesi “Hağ”; 28. beyitteki “evvel” kelimesi “evel”; 32. beyitteki “âyine” kelimesi “âyine”; 56. beyitteki “hâmis” kelimesi “hamis” şeklinde okunmalıdır. 84. beytin ikinci mısrasında vezni sağlayabilmek için “ol” kelimesi hem “ol” hem de “o” şeklinde kullanılmış ve imlâ edilmiştir: “Bu eşyâ nürüdür ol nür o her şeyi ider ihyâ” Örnekleri artırılabilir bütün bu ve benzeri kullanımlar, Şeyhoğlu’nun aruz konusunda zorlandığını göstermektedir. Ancak eserin telif tarihinin H. 901 senesi olduğu; yani aruz konusunda yukarıda temas edilen kullanımların, o devre ait başka eserlerde de karşımıza çıktığı unutulmamalıdır.

Eserin kaside şeklinde yazılması, bazı kafiye meselelerini doğurmuş, müellif kafiye bulmakta zorluk çektiği yerlerde kelime ve imlâ bazında çeşitli tasarruflarda bulunmuştur. “-A/!” sesinin kafiye olarak kullanıldığı eserde müellifin bazı tasarrufları şunlardır:

Kafiyeyi sağlayacak olan ve “güzel he - ه” ile yazılması gereken “kimse, irse, olsa, oğursa” kelimeleri, “-A/!” sesine/harfine kafiye olması için pek çok defa “elif - ا” ile yazılmıştır: كَمَا، اولسا، اوقرسا

“Namâz-ı cum‘adan sonra dise yüz kez kişi Ğaffâr
İde rahmet aña Ğaffâr hem ola mağfur ol kimse”

“Eger bir kimsenün nefsi giriftâr olsa bir derde
Ĥabîr ismin oğursa ol ‘aceb midür ĥalâş olsa”

“Mu‘izz adını kırk bir gün düşenbih cum‘a güninde
Bulur çok ‘izzet ü ĥürmet kim iĥlâşıla oğursa”

Bir yerde, “elif-i maksûre - ی” ile yazılması gereken “süknâ” kelimesi, kafiyei sağlamak için
“elif - ل” ile yazılmıştır: سکنی / سکننا

“O sâbi‘ ĥânesi râ’dur bu ĥarfdür lengeri şer‘ün
Bu ĥarfdür mebdê-i evvel bu râ ĥükmindeür süknâ”

Birkaç kez de “-A/” kafiye sesini/harfini gerektiren mısranın bazen “güzel he - ه” bazen de “elif-
i maksûre - ی” ile yazıldığı da görülmektedir: کبری, اقوی, اوله, لایحیی

“Kebîr ismin oğı dâ’im iki yüz otuz iki kez
Kebîr emrinde kâ’imdür cemî‘-i ‘âlem-i kübrâ”

“Eger bir kimse el-Ķayyûm dir ise her seĥer bisyâr
Bulur erkân ile varlık olur ĥükmi anuñ aĥvâ”

“Bu ism-i Evvel’i her kim oğıya cum‘a gün yüz kez
Nesi var ise gâ’ibde gele her işi ĥayr ola”

“Dise bir kimse el-Ĥâlîk gicelerde eger bisyâr
İde Allâh iĥsânî lâ-yu‘add ve lâ-yuĥşâ”

Vezin ve kafiye hususundaki bu kullanımlar, eserin orta derecedeki bir müellifin kaleminden çıktığını göstermektedir. Ancak unutulmamalıdır ki eldeki nüshalar müellif hattı olmayıp; tarihi tam olarak tespit edilemeyen geç tarihli mecmualardan temin edilmiştir. Dolayısıyla bu metinlerin acelece ya da dikkatsizce istinsah edilmiş olma ihtimali vardır. Bununla birlikte müellifin, eserinin konusu itibarıyla muhtevaya önem verip şekli hususiyetleri ikinci plana atmış olması; yahut başarılı bir nâzım olmaması ihtimalleri de hatırdan tutulmalıdır.

4. *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ* nın Muhtevâsı

Eserin en başında bir *besele* bulunmakta; nüshaların hiçbir yerinde esere dair herhangi bir isim bildirilmemektedir. Ayrıca, klâsik eserlerin baş kısmında bulunması gelenek hâlini almış olan hamdele, salvele gibi bölümlerin de *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ* da yer almaması dikkat çekicidir.

Eser, Allah’ın yüceliğini; eşyayı ve insanı en güzel surette yarattığını anlatan beyitlerle başlamakta; yer yüzündeki her şeyin O’nun isimlerinin tecellisi olduğunu anlatan beyitlerle devam etmektedir:

“İlâhî vâhidün Ĥayy-i ‘azîm şânühü a‘lâ
Didiler ĥaĥqına anuñ ki Rabb-i ĥâlîku’l-eşyâ

Meger bir ĥabza mâ’-i tîn ol itdi aĥsen-i taĥvîm
Yaratdı anda bir gevher di âmennâ ve şaddaĥnâ

Ne gevherdür o gevher kim anuñ envâr-ı ‘aşkından
Münevver oldu her ‘âlem ki ez-şarĥan ilâ ĥarbâ

O gevherden pür oldu pes bu maĥlûkât u mevcûdât
Zuĥûr itdirdi Ĥaĥ andan ne kim var berr ile baĥrâ

‘Aceb varlıkdur ol varlık anuñ envâr-ı şevkından
Yazıldı her varaĥ üzre Ĥaĥ’uñ ismiyle her esmâ

Bi-küllî zât-ı esmâsı zuĥûr itdi o gevherden
O burĥân u delîl oldu uruldı hüccete imzâ”

Besmele'de yer alan her bir harfin, Allah'ın isimlerinden belirli adlara karşılık geldiğini, her şeyin özünün *besmele*'de gizli olduğunu bildiren Şeyhoğlu, eserini *besmele* üzerine inşa etmiştir:

“O zāt ismi şifâtıyla yazıldı hep o gevherden
Olup yigirmi toköz harf ki her şey’üzre hûb inşâ

O gevher harfi bi’smi’llâh hoş oldu nokta-i evvel
Şerî’atde sefine ol haķikâtdede hem ol deryâ

Sefine içre yazıldı bu bi’smi’llâhuñ on harfi
O harflerde tamâm oldu cemî’-i ‘âlem-i kübrâ”

Beyitlerde tasvirî olarak bir tablo çizen Şeyhoğlu, *besmele*'yi bir gemiye benzetmektedir. *Besmele*'de yer alan harfler de o geminin çeşitli unsurlarını teşkil etmektedir. Gemi ise Hakk'a giden *şeriat*’ı temsil etmektedir:

“Cemî’i varlığı Haķķ’uñ o deryâdan zühür itdi
Şerî’atdür bu deryâda sefine yürüyen Haķķ’a

Sefine içre bi’smi’llâh gel imdi gör ne yazıldı
Ki ‘uzvında bir harfi nice oldu âyet-i ‘uzmâ

Bu bi’smi’llâhı ben saña kılam hoş vech ile taşvîr
Ki her nâzır anuñ naķşın göre lâ dimeye aşlâ

Be deryâ-yı haķikâtdür sefine sîn vü mîm mellâh
Elif ağac vü lâm yelken hevâsı hâ eser her câ

Sefine içre bi’smi’llâh her bir harf serin çekmiş
Elifler çârmîh olmuş dümen aña bu harf-i râ” vb.

Müellif, 20 ve 21. beyitlerde, *besmele*'de yer alan on harfin, onar İlâhî ismi ihtiva ettiğini ve bu isimleri, harflerin makamına uyarak açıklayacağını bildirir:

“Bu on harf içre her esmâ onar onar tülû’ itdi
Kamu toķşan toköz oldu bulardur ahsen-i esmâ

Didüm diñle bu esmânuñ hurûfında maķâmâtın
Ki ķanğı harfe her esmâ nice olmuş ola ilķâ”

Besmele, toplam 10 farklı harften oluşmaktadır. Bunlar ب, م, س, ا, ل, ه, ر, ح, ن, ی’den ibarettir. Şeyhoğlu, eserini 10 bölüme ayırmış; her bir bölümde sırasıyla o harfin ihtiva ettiği esmâ-i hüsnâyı ve bunların havâssını açıklamıştır. *O* nüshasında eser tek parça hâlinde olup bölüm ve başlık bulunmazken; *T* nüshasında her bir bölüm ayrı ayrı cetvel içine alınmış ve bunlar için “Hâne-i Sâni, Hâne-i Sâliş, ... Hâne-i ‘Aşir” alt başlıkları kullanılmıştır.

Birinci bölüm için ayrı bir başlık konulmamış; 22. beyitte *besmele*’nin ilk harfi olan bâ/ب’nın ihtiva ettiği İlâhî isimlerin açıklamasıyla eserin asıl bölümü başlamıştır:

“Bil evvel hâne harfini ki bâ’dur baħr-ı ‘âlemdür
Temevvüc eyledi andan Hüva’llâh ismi tafđilâ”

Birinci bölüm bâ/ب harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: Lâ-İlâhe illâ’llâh, ‘Âlimü’l-ğaybı, Hüve’r-Raħmân, Raħîm, Melik, Kıddûs, Subbûh, Selâm, Mü’mîn, Müheymin.

İkinci bölüm sîn/س harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: ‘Azîz, Cebbâr, Mütekebbir, el-Hâlık, el-Bârî, Muşavvir, Ğaffâr, Ķahhâr, Vehhâb.

Üçüncü bölüm mîm/م harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: Rezzâķ, Fettâh, ‘Alîm, Ķabîz, Bâsıt, el-Hâfîz, er-Râfi’, Mu’izz, Müzill, Semî’, Başîr.

Dördüncü bölüm elif/ل harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: Ķakîm, ‘Adl, Laţîf, Ķabîr, Ķalîm, ‘Azîm, Ğafûr, Şekûr, ‘Aliyy, Kebîr.

Beşinci bölüm lâm/ل harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: Ķafîz, Muķît, Ķasbûna’llâhi ni’me’l-vekîl, Celîl, Kerîm, Raķîb, Mucîb, Vâsi’, Vedûd, Mecîd.

Altıncı bölüm güzel he/ه harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: Bâ'is, Şehîd, Hakk, Vekîl, Kavîyy, Metîn, Veliyy, Hamîd, el-Muḥşî.

Yedinci bölüm râ/ر harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: Mübdî, Mu'îd, el-Muhyî, Mümît, Hayy, el-Ḳayyûm, el-Vâcid, Mâcid, Vâhid, Ehad.

Sekizinci bölüm hâ/ح harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: Samed, Ḳâdir, Muḳtedir, Muḳaddim, Mu'aḫḫir, Evvel, Aḫir, eḟ-Zâhir, el-Bâḫin, el-Vâlî.

Dokuzuncu bölüm nûn/ن harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: el-Berr, el-Müte'âlî, et-Tevvâb, Müntakim, 'Afüvv, Ra'ûf, Mâlikü'l-mülk, Zü'l-celâli ve'l-ikrâm, Rabbi a'fu 'annî, el-Muḳsiḱ, Câmî', Ğanî, Muġnî, Mu'ḱî.

Onuncu bölüm yâ/ي harfinin ihtiva ettiği isimlerin havâssını izah etmektedir. Bu isimler şunlardır: el-Mâni', Dârr, en-Nâfi', Nûr, Hâdî, Bedî', el-Vâriḱ, er-Reḱîd, Şabûr.

Yukarıda görüldüğü üzere "Bâkî" ismi hariç, esmâ-i hüsnânın tamamı zikredilmiştir. Bu isimlerin hangi havâssı ihtiva ettiği; bunların faydalarından ne şekilde istifâde edilebileceği de kısa kısa izah edilmiştir. İsimlerin belirli şekillerde ve belirli sayılarda zikredilmesi neticesinde, bunların faydalarına mazhar olunacağı bildirilmiş; ancak o ismin neden, bildirilen şekil ve sayıda anılması/kullanılması gerektiği hakkında bilgi verilmemiştir. Bu isimlerin havâssları, faydalanma şekil ve sayıları konularında *Kur'ân* ve hadislerden iktibas yapılmamakta; müellif tarafından bu bilgilerin kaynağına temas edilmemektedir.

Eldeki iki nüsha arasında, bazı isimlerin ne şekilde ve kaçar kez zikredilmesi gerektiği konularında çeşitli farklar görülmektedir. Meselâ:

O nüshası: Yüz on bir kez Selâm ismin gel okı ḫaste üstine

T nüshası: Yüz otuz bir kez Selâm ismin gel okı ḫaste üstine

O nüshası: 'Azîz ismin okı evvel ki kırk gün günde kırk kerre

T nüshası: 'Azîz ismin okı evvel ki kırk gün günde kırk bir kez

O nüshası: O Cebbâr ismini okı ki her bir günde yetmiş kez

T nüshası: O Cebbâr ismini okı ki bir gün günde yedi kez

O nüshası: Eger bir kimse el-Bârî dise her gün yedi yüz kez

T nüshası: Eger bir kimse el-Bârî dise her günde yüz kerre

Şeyhoğlu 128. beyitte, on harfte ve her bir harfin içinde onar isim olmak üzere bütün esmânın havâssını izah ettiğini bildirmektedir.⁴ 129. beyitte manzumenin tarihini "feyyâz/فياض" (H. 901) kelimesiyle düşürmüş; 23 Şaban Cumartesi günü eserini tamamladığını belirtip 130. beyitte ismini "Şeyhoğlu" olarak bildirmiştir:

Hoş irdi feyz-i Raḫmânî ki feyyâz/فياض oldu târîḫ
Yigirm'üçünde Şa'bânüñ yazıldı sebt günü cem'a⁵

Eger Şeyhoğlu bilmek diler iseñ menzil-i ḳudret
Sülûkin gör ne cem' itmiş Ḳadîm Ḳâdir ü A'lâ"

Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ'nın sonunda, bu tür eserlerde sıklıkla görülen, hataların affının talep edildiği ve okuyucudan türlü vesilelerle özür dilendiği bölümler yer almamaktadır. Müellif, asıl metinden farklı bir vezinde kaleme aldığı şu son beyitle eserini noktalamıştır:

"Ḥudâyâ raḫmet idüp eyle merḫûm
Anı ki'tmez du'adan bizi maḫrûm"

Eser, son derece sade bir dille ve hemen her kesimin anlayabileceği bir üslûpla yazılmıştır. Müellifin, özellikle edebî bir üslûp teşkil etme gayreti yoktur. Yazarın maksadının, İlâhî isimlerin faydalarını insanların istifâdesine sunmak olduğu açıktır. Şeyhoğlu'nun, eserinin muhtevasına önem verdiği; vezin, kafiye, dil ve üslûp gibi hususlarda çok dikkatli olmadığı görülmektedir.

5. Sonuç

Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ, manzum-mensur karışık olarak kaleme alınmıştır. Eserin çoğunluğunu oluşturan manzum bölümünde vezin ve kafiye konularında çeşitli kusurlar mevcuttur. Yine vezin ve kafiyenin tesisi hususunda, bazı kelimelerin imlâsında özel tasarruflara gidildiği görülmektedir. Bunlara ek olarak manzumenin edebî yönünün, muhteva karşısında ikinci planda kaldığı da görülmektedir. Bu tür eserlerde, muhtevaları sebebiyle edebîliğin ve şiirselliğin ikinci planda tutulduğu; muhtevaya ve mânâyaya

⁴ Müellifin bu şekilde söylemesine rağmen yukarıda görüldüğü üzere 2, 3, 6, 9 ve 10. bölümlerdeki isim sayısı farklıdır.

⁵ H. 23 Şaban 901 / M. 7 Mayıs 1496.

önem verildiği malumdur. Ancak müellif eğer yeterli seviyede edebî kudrete sahip ise bunun eserine yansıtacağı muhakkaktır.

Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ müellifi Şeyhoğlu'nun eserini tamamen muhtevayı esas alarak yazdığı; edebî kudretinin yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Hatta bazı bölümlerin mensur olarak yazılmasının sebebi de bu olmalıdır. Buna karşın eserin, muhteva açısından ciddi bir tasnife tâbi tutularak yazıldığı görülmektedir. Müellif, *bessmele'* de yer alan harfleri sıralamış; her bir harfin esmâ-i hüsnâdan belirli isimleri ihtiva ettiğini bildirmiştir. İlâhî isimlerin havâssını da bu harfler altında, on bölümde izah ederek eserini oluşturmuştur.

Eserin, bu türün diğer örnekleriyle kıyaslandığında bazı eksikliklerinin bulunduğu; edebî yönden de üst seviyelerde olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak eserin telif tarihine bakıldığında *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*'nın, türün edebiyatımızdaki ilk müstakil manzum numunelerinden olduğu görülmektedir. Hatta şu anki bilgilerimize göre bu eser, edebiyatımızdaki ilk Türkçe manzum havâss-ı esmâ-i hüsnâ metnidir. Bu da eseri, hem muhteva hem de türün tekâmülünü tespit açısından önemli kılmaktadır.

6. Tenkitli Metin

[O88b] [T34b]

Bi'smi'llâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm

- 1 İlâhî vâhidün Ḥayy-i⁶ 'azîm şânühü a'lâ
Didiler ḥaḫḫına anuñ ki Rabb-i ḥâliḫu'l-eşyâ
- Meger bir ḫabza mâ⁷-i tîn ol itdi aḥsen-i taḫvîm
Yaratdı anda bir gevher⁷ di⁸ âmennâ ve şaddaḫnâ
- Ne gevherdür o gevher kim anuñ envâr-ı 'aşkından⁹
Münevver oldı her 'âlem ki ez-şarḫan¹⁰ ilâ ḡarbâ
- O gevherden pür oldı¹¹ pes¹² bu maḥlûḫât u mevcûdât
Zuhûr itdirdi Ḥaḫ andan ne kim var berr ile baḫrâ¹³
- 5 'Aceb varlıḫdur ol varlıḫ anuñ envâr-ı şevḫından
Yazıldı her varaḫ üzre Ḥaḫ'un¹⁴ ismiyle her esmâ
- Bi-küllî zât-ı esmâsı zuhûr itdi o gevherden
O burhân u delîl oldı uruldı hüccete imzâ
- O zât ismi şifâtiyla yazıldı hep o gevherden
Olup yigirmi toḫuz ḫarf ki her şey⁹ üzre ḫüb inşâ¹⁵
- O gevher ḫarfi bi'smi'llâḫ ḫoş oldı noḫta-i evvel
Şerî'atde sefine ol ḫaḫîḫatde hem ol deryâ¹⁶
- Sefine içre yazıldı bu bi'smi'llâḫuñ on ḫarfi¹⁷
O ḫarflerde tamâm oldı cemî'-i 'âlem-i kübrâ
- 10 Bu varlıḫlar o deryâdan¹⁸ pes andan şoñra cüş oldı¹⁹

⁶ Ḥayy-i T: -O

⁷ gevher O: cevher T

⁸ di O: kim T

⁹ 'aşkından O: şevḫinden T

¹⁰ ez-şarḫan T: eş-şarḫan O

¹¹ pür oldı O: yaradıldı T

¹² pes O: -T

¹³ Zuhûr itdirdi Ḥaḫ andan ne kim var berr ile baḫrâ O: Zuhûr itdi pes andan Ḥaḫ ne kim var berr ile baḫrâ T

¹⁴ Ḥaḫ'un O: anuñ T

¹⁵ "Bi-küllî zât-ı esmâsı zuhûr itdi o gevherden" mısrasından sonraki "O burhân u delîl oldı uruldı hüccete imzâ" mısrası T nüshasında yazılmamıştır. Bir sonraki beytin ilk mısrası ("O zât ismi şifâtiyla yazıldı hep o gevherden") da yazılmamış; sonraki beytin ikinci dizesi ("Olup yigirmi toḫuz ḫarf ki her şey üzre ḫüb inşâ") ile devam edlimiştir.

¹⁶ hem ol deryâ O: odur deryâ T

¹⁷ bu bi'smi'llâḫuñ on ḫarfi O: çün Allâḫ'un ol on ḫarfi T

Temevvüc eyledi andan bu maḥlūkāt olan eşyā

Bu bi'smi'llāhuñ²⁰ ebvābın çün açdı Hāḡ o deryādan
Göründi ol²¹ ulı 'ālem içinde ḡadri key a'lā

Cemī'ci varlığı Hāḡḡ'uñ²² o deryādan zuhūr itdi
Şerī'atdūr bu deryāda sefine yūriyen Hāḡḡ'a

Sefine içre bi'smi'llāh gel imdi gör ne yazıldı
Ki 'uzvında bir ḡarfı nice oldı āyet-i 'uzmā

Bu bi'smi'llāhı ben saña ḡılam ḡoş vech ile taşvīr
Ki her nāzır anuñ naḡşın göre lā dimeye aşlā

15 Be deryā-yı ḡaḡīḡatdūr sefine sīn vü mīm mellāḡ
Elif āḡac vü²³ lām yelken hevāsı ḡā eser her cā [O89a]

Sefine içre bi'smi'llāh her bir ḡarf²⁴ serin çekmiş
Elifler çārmīḡ olmış dümen aña bu ḡarf-i rā

Bu ḡarf-i nūn o balıḡdur bu maḥlūkāt anuñ üstinde²⁵
Olup emründe ḡurur hep ḡamu kūh u ḡamu şaḡrā²⁶

Sefine içre çārmīḡuñ celez olupdurur²⁷ bendi
Daḡı var anda bir lenger ki anuñ adı ḡarf-i yā²⁸

Sefine bir ḡaḡīḡatdūr bu mezkūrāt o mecmū'āt
Ki andan ḡayrı yoḡ oldur ne kim oldı ne kim ola

20 Bu on ḡarf içre her esmā onar onar ḡulū' itdi
ḡamu ḡoḡşan ḡoḡuz oldı bulardur aḡsen-i esmā²⁹

Didüm diñle bu esmānuñ ḡurūfında maḡāmātın
Ki ḡanḡı ḡarfe her esmā nice olmış ola ilḡā

Bil evvel ḡāne ḡarfini ki bā'dur baḡr-ı 'ālemdür
Temevvüc eyledi andan Hüva'llāh ismi tafḡilā³⁰

Kişi biñ dir ise her gün ki lā-İlāhe illā'llāh³¹
Ki Ma'būda yaḡın olur zevāl irmez aña aşlā

Namāzdan soñra kim yüz kez dir ise 'Ālimü'l-ḡaybı
Şehādet sırların keşşāf aña keşf eyleye cem'a³²

¹⁸ deryādan O: deryāda T

¹⁹ oldı O: itdi T

²⁰ bi'smi'llāhuñ O: bi'smi'llāh T

²¹ ol O: on T

²² Hāḡḡ'uñ O: soñra T

²³ vü T: -O

²⁴ her bir ḡarf O: medd bir Hāḡ

²⁵ Bu mısrada vezin aksamaktadır.

²⁶ Olup emründe ḡurur hep ḡamu kūh u ḡamu şaḡrā T: Olurlar emründe ḡurur ḡamu kūh u ḡamu şaḡrā O

²⁷ celez olupdurur O: ḡayālī olupdur T

²⁸ yā O: rā T

²⁹ aḡsen-i esmā O: aḡsenü'l-esmā T

³⁰ Bil evvel ḡāne ḡarfini ki bā'dur baḡr-ı 'ālemdür

Temevvüc eyledi andan Hüva'llāh ismi tafḡilā O: -T

³¹ Kişi biñ dir ise her gün ki lā-İlāhe illā'llāh O: Kişi biñ kez dise her günde lā-İlāhe illā'llāh T

³² Namāzdan soñra kim yüz kez dir ise 'Ālimü'l-ḡaybı

Şehādet sırların keşşāf aña keşf eyleye cem'a O: -T

25 Namâzdan sonra yüz kerre Hüve'r-Rahmân dise her gün³³
Gide gam guşsa başından vire Haq aña istignâ

Eger yüz kerre her günde Rahîm ismin kim okursa
Ola maħbüb-ı halk³⁴ anı seve ednâ vü her a'lâ [T35a]

Disen kırk kez Melik ismin ki lâ-yahtâcü illâ'llâh
Bulasın Haqq'a qurbiyyet olasin 'âqıl ü dâna

Eger Kıddüs yüz kerre zevâl vaqtin evelinde³⁵
Disen Haqq bâtınunda hîç qomaya gıll ü gış aşlâ

Yazup ger ism-i Subbüh'i okursan³⁶ cum'a gün yüz kez
Melekler şaklayusarlar haşarlardan seni serrâ

30 Yüz on³⁷ bir kez Selâm ismin gel okı haste üstine
Gide zahmet gele şıhhat vire Haq aña iştifâ

Getür Mü'min adın okı³⁸ halâş ol şerr-i şeytândan
Seni hıfz ider³⁹ ol Hafız gönül gözini açdıka [O89b]

Müheymin ismini evvel idüp gısl okı yüz kerre
Münevver ide Haq kalbün ola bir âyine güyâ

Bulardur⁴⁰ mebde'-i evvelde mezkûrât u mecmû'ât
Bulardur⁴¹ hâne-i bâ'da nuqûş-ı naşş olan esmâ

Hâne-i Sâni⁴²
Ki sâni hânesi sîn'dür seffine işbu deryâya⁴³
Anuñ hükmi şerî'atdür k'ider hükmini icmâlâ

35 Bu sîn harfinüñ içinde 'ıyân oldı daħi on nür
Şerî'at nürıdur ol nür ki andandur bu on esmâ

'Azîz ismin okı evvel ki kırk gün günde kırk kerre⁴⁴
Ki muhtâc itmeye ol Haq seni dünyâda tâ uhrâ

O Cebbâr ismini okı ki her bir günde yetmiş kez⁴⁵
Nazar ide saña Hâdî yirüñ bâğ-ı cinân ola

Disen her günde on kerre Mütekebbir ismini andan⁴⁶
Helâlüñle⁴⁷ yakın olsañ bir oğul vire müsteşnâ⁴⁸

³³ gün O: kim T

³⁴ halk O: Haq T

³⁵ Eger Kıddüs yüz kerre zevâl vaqtin evelinde O: Eger Kıddüs'i yüz kerre zevâl vaqt evvelde T

³⁶ okursan O: okısan T

³⁷ on O: otuz T

³⁸ okı O: -T

³⁹ ider O: eyler T

⁴⁰ Bulardur O: Budurur T

⁴¹ Bulardur O: Budurur T

⁴² Hâne-i Sâni T: -O

⁴³ deryâya O: deryâda T

⁴⁴ kırk kerre O: kırk bir kez T

⁴⁵ her bir günde yetmiş kez O: bir gün günde yedi kez T

⁴⁶ Bu mısradâ vezin aksamaktadır.

⁴⁷ Helâlüñle O: Helâlüne T

⁴⁸ müsteşnâ O: istişnâ T

- Dise bir kimse⁴⁹ el-Ĥālīk gicelerde eger bisyār
İde Allāh ihsāmı lā-yu‘add ve lā-yuhşā⁵⁰
- 40 Eger bir kimse el-Bārī dise her gün yedi yüz kez⁵¹
Olısar⁵² ravza-i Rıd̄vān anuñ gözine hoş ḥaḍrā
- ‘Aķīme olsa bir ‘avret aña oğul vire Allāh
Eger üç gün oruc ṭutup Muşavvir ismin oķursa
- Namāz-ı cum‘adan soñra dise yüz kez kişi Ğaffār
İde raḥmet aña Ğaffār hem ola mağfur ol kimse
- Eger bir kimse Ḳahhār’ı müdām oķursa bir şaḥşa
Anuñ işi ola miḥnet geçüre zillet-i dünyā
- Eger işrāk namāzında dir iseñ yedi kez Vehhāb⁵³
İde maķşūduñı ḥāşıl vire Ḥaķ saña istiğnā
- 45 Bulardur mebde³-i şānīde mezkūrāt u mecmū‘āt
Bulardur ḥāne-i sīn’de⁵⁴ nuķūş-ı naķş olan esmā
- Ḥāne-i Şāliş⁵⁵
Ki⁵⁶ şāliş ḥānesi mīm’dür bu ḥarfdür reh-beri şer‘uñ⁵⁷
Bu mīm’dür mebde³-i evvel⁵⁸ bunuñ ḥükmidurur uḥrā
- Bu mīm ḥarfinuñ içinde daḥi on ism idem izhār⁵⁹
Umar mir‘āt-ı esmānuñ ḥavāşşın eyleyem inşā⁶⁰ [O90a]
- Eger secdede on kerre diseñ her vaķtde yā Rezzāk⁶¹
Define maḥzeni Ḥaķķ’uñ saña ma‘lūm ola anca
- Namāzdan soñra yā Fettāḥ diseñ yetmiş yedi kerre
Hep ebvāb-ı semāvātī⁶² vü arzı Ḥaķ saña açā
- 50 ‘Alīm ismini her vaķtde o kim zıkr eyleye dā’im
Aña ‘ilm-i ledünnīden irişe keşf ile iḥfā
- Bu Ḳābız ismini kırık gün yazup kırık pāre nāna
Yi zaḥmet virmesüñ Mālīk ruḥuñ ḳabz idüp almaķda⁶³ [T35b]
- Seḥer vaķtinde on kerre diseñ yā Bāsıṭ ismin ger
Yağa yağmur gibi gökden aña Ḥaķ vire çok dünyā⁶⁴

⁴⁹ kimse O: kişi T

⁵⁰ “Sayısız, sınırsız.”

⁵¹ her gün yedi yüz kez O: her günde yüz kerre

⁵² Olısar O: İdiser T

⁵³ dir iseñ yedi kez Vehhāb O: dirseñ yedi kez Vihhāb T

⁵⁴ sīn’de O: dü’de T

⁵⁵ Ḥāne-i Şāliş T: -O

⁵⁶ Ki O: Bu T

⁵⁷ reh-beri şer‘uñ T: her biri şer‘āt O

⁵⁸ evvel O: şāliş T

⁵⁹ on ism idem izhār T: ön ider izhār O

⁶⁰ Umar mir‘āt-ı esmānuñ ḥavāşşın eyleyem inşā O: O her mevzūn esmānuñ Hū ismin eyleyem inşā T

⁶¹ Eger secdede on kerre diseñ her vaķtde yā Rezzāk O: Namāz içindeger on kez dise vaķtde yā Rezzāk T

⁶² ebvāb-ı semāvātī O: ebvābü’s-semāvātī T

⁶³ Yi zaḥmet virmesüñ Mālīk ruḥuñ ḳabz idüp almaķda O: Yi zaḥmet virmesüñ ruḥuñ ki ol ḳabz idüp almaķda T

⁶⁴ Seḥer vaķtinde on kerre diseñ yā Bāsıṭ ismin ger

Yağa yağmur gibi gökden aña Ḥaķ vire çok dünyā T: -O

Yedi biñ yüz yetmiş kez oқи el-Hāfız ismini
Ki üç gün şavmıla hālvet iderseñ kahr ola a'dā

Ola çün nişf-ı rüz u şeb oқи er-Rāfi'ı yüz kez
Ulı izzet bulam dirseñ cihānda ey cihān-ārā

Mu'izz adını kırk bir gün düşenbih cum'a güninde
Bulur çok⁶⁵ izzet ü hürmet kim ihlāşıla oқursa

55 Müzill ismini her kim ki oқursa günde yetmiş kez
Haқ anı⁶⁶ şerr-i zālinden emīn ide vü şaқlaya

Semī' ismini kim yevm-i hāmisde ger namāz vaқtın⁶⁷
Oқи şıdқıla beş yüz kez du'an maқbūl ola haққā

Miyān-ı farz u sūnnetde Başır ismini her⁶⁸ cum'a
Oқи yüz kez açā Allāh başiret gözünü⁶⁹ cānā

Bulardur mebdē-i şālişde mezkūrāt u mecmū'āt
Bulardur hāne-i mīm'de nuқūş-ı naқş olan esmā

Hāne-i Rābi'⁷⁰
Elifdür rābi'ün harfı sefine içre ol sulţān
Anuñ hükmindedür 'ālem anuñ emrindedür eşyā⁷¹

Didim bu harfden on ismi dağı izhār idem bir bir
Ki her bir şey'ün esrārın kamu andan idem inşā

60 Haқīm ismini di dā'im bulayın dir iseñ hikmet
İrişüp ilm-i ebdāna bulasın ma'den-i⁷² serrā

Eger bir pāre nān üzere 'Adl ismin yazup yirseñ
Musaḥḥar idesin ḥalkı şeb-i cum'a ola ammā

Laṭif ismini yüz kerre oқи gā'ib gele hāzır⁷³
Nisānuñ baḥtı⁷⁴ bağılansa hemān-dem içre fetḥ ola

Eger bir kimsenün nefsi giriftār olsa bir derde
Ḥabir ismin oқursa ol 'aceb midür ḥalāş olsa⁷⁵ [O90b]

Ḥalīm ismini yüz seksen sekiz kez oқи şu içre⁷⁶
Şaқ anı bir ekin üzre ne virür gör saña Mevlā

65 'Aẓīm ismin oқи vāfir dilerseñ bulasın izzet
Ki her varlık maқāmında ide Haқ mertebeñ a'lā

⁶⁵ çok O: -T

⁶⁶ Haқ anı O: Anı Haқ T

⁶⁷ Semī' ismini kim yevm-i hāmisde ger namāz vaқtın T: Semī' ismini hams gün namāz-ı ḥaşet vaқtinde O

⁶⁸ her O: bir T

⁶⁹ gözünü T: gözgüsün O

⁷⁰ Hāne-i Rābi' T: -O

⁷¹ Elifdür rābi'ün harfı sefine içre ol sulţān

Anuñ hükmindedür 'ālem anuñ emrindedür eşyā T: -O

⁷² ma'den-i T: maḥzen-i O

⁷³ Laṭif ismini yüz kerre oқи gā'ib gele hāzır O: Laṭif ismini yüz bir kez oқи gā'ib gele hāzır T

⁷⁴ baḥtı T: -O

⁷⁵ olsa O: ola T

⁷⁶ içre O: üzre T

Ġafūr ismin yazup üç kez yise haste bulur dermān
‘İnāyet eyleye Hādī aña der-dünye vü ‘uqbā⁷⁷

Şekūr ismini kırk bir kez oķı bir avuc āb üzre
İç anı Hāķ vire ni‘met ola ıa‘mını şan helvā⁷⁸

Dilerseñ dīn ü dīndārī ki yüz on bir⁷⁹ kez ‘Aliyy di
Ki tā⁸⁰ ‘ilm-i diyānetde viresin hālķa hoş fetvā

Kebīr ismin oķı dā‘im iki yüz otuz iki kez
Kebīr emrinde⁸¹ kâ‘imdür cemī‘-i ‘ālem-i kübrā

Bulardur mebde²-i rābi‘de mezkūrāt u mecmū‘āt
Elif hārfinde bunlardur nuķūş-ı naķş olan esmā⁸²

Hāne-i Hāmīs⁸³

70 Ki hāmīs hānesi lām’dur sefine mebde²-i evvel
Anuñ hūkmindedür ‘ālem anuñ emrindedür eşyā⁸⁴

Bu lām hārfinden on ismi idem bir bir saña izhār
Daħi bil kim neler var ol olınan⁸⁵ hāşşā-i esmā

Hāfız adın eger kimse yazup yanunda getürse⁸⁶
Bu olsun i‘tikāduñ⁸⁷ kim zafer bulmaz aña a‘dā

Muķīt ismin yedi kerre oķı bir kūze içine
İç andan ābi⁸⁸ kıl niyyet gele ġā‘ib olan kimse [T36a]

Di⁸⁹ hasbi⁹⁰ hasbūna’llāh daħi ni‘me’l-vekīlsin
Yedi gün⁹¹ günde yetmiş beş oķursan ķahr ola a‘dā

75 Celīl ismini miskile za‘ferānıla kim yazup
Getürse başı üstinde olur ‘izzet bula ra‘nā

Kerīm ismin oķı her dem mūkerrem olmaķ isterseñ
Vire Hāķ bir kerāmet kim tola dünyā vü hem uħrā

Rakīb ismini bir kimse oķıya⁹² rızķı üstine
Hudā hıfız ide ger ferzend ü ger ‘avreti kim olsa⁹³

Mucīb ismin o zākir kim tezekkūr itse her günde⁹⁴
Hāķ’uñ emn ü emānında ola ol zıkr iden kimse

⁷⁷ der-dünye vü ‘uqbā T: der-dünyā der-‘uqbā O

⁷⁸ ola ıa‘mını şan helvā O: ki ola ıa‘mı şan helvā

⁷⁹ yüz on bir T: yüz bir O

⁸⁰ tā O: -T

⁸¹ emrinde O: āħirinde T

⁸² Bulardur mebde²-i rābi‘de mezkūrāt u mecmū‘āt

Elif hārfinde bunlardur nuķūş-ı naķş olan esmā T: -O

⁸³ Hāne-i Hāmīs T: -O

⁸⁴ eşyā T: deryā O

⁸⁵ neler var ol olınan T: nelerdür ol ulının O

⁸⁶ yanunda getürse T: yazuda bend itse O

⁸⁷ i‘tikāduñ O: i‘tikādı T

⁸⁸ ābi O: -T

⁸⁹ Di T: -O

⁹⁰ hasbi O: -T

⁹¹ gün O: günde T

⁹² oķıya O: oķırsa T

⁹³ ‘avreti kim olsa O: ‘avret daħi olsa T

⁹⁴ itse her günde O: eyleye dā‘im

Oķursañ Vāsi‘ ismini vire Hāķ saña çok ni‘met
Şu ni‘met kim ola vāfir bulasın anda istiġnā [O91a]

80 Eger oķursa bir ‘avret Vedūd ismini biñ kerre
Meveddetle maħabbet hoş aralarında ‘aķd ola

Mecīd ismin oķı evvel mu‘azzez olmak isterseñ
Cüzām yā baraş olsañ oķısa⁹⁵ bula istişfā

Bulardur mebde³-i hāmıse mezkūrāt u mecmū‘āt
Bulardur ħarf-i lām içre nuķūş-ı naķş olan esmā

Hāne-i Sādis⁹⁶
Bu sādıs hānesi hā’dur⁹⁷ ħayātı hep bu eşyānuñ
Bu ħarfdür mebde³-i evvel bu hā’nuñ⁹⁸ emridür *ıķrā*⁹⁹

Bu hā¹⁰⁰ ħarfinuñ içinde çıķup oldu daħı on nūr
Bu eşyā nūridur ol nūr o her şey’i ider iħyā

85 Kaçan uyħu gide gözden di yüz bir kere yā Bā‘iş¹⁰¹
Eluñ gögsüñde қо yat¹⁰² kim ola uyħu saña iclā¹⁰³

Muñi‘ olmasa oğul kız ata vü anaya hergiz
Şehīd ismini disün her seħerde el açup Hāķķ’a¹⁰⁴

Bu ism-i Hāķķ’ı vefķ idüp getür kim başuñ¹⁰⁵ üstinde
İde Hāķ müşkilüñ āsān senüñ ħadrüñ ola a‘lā

Vekīl ismini bir kimse eger zıkr eylese dā’im
Bu bād u āb u āteş hiç mazarrat ħılmaya ħāşā

Ĥamīrden bir külīçe it bişür cem‘ eyle murgātı
Ĥaviyy ismin aña bir bir oķı saç ħahr ola a‘dā

90 Südi olmasa bir ‘avret Metīn ismin şeker üzre
Yazup¹⁰⁶ süd birle tıfl içe anasınuñ südi arta

Eger kızdān ya¹⁰⁷ ‘avretten saña bir zaħm u ħışm irse
Veliyy ismin oķı ol dem nazār zaħmını kes ħaťā¹⁰⁸

Dilüñ aĖzuñda çün şāfi olmaz fuħş [u] Ėıybetden
Ĥamīd’i şuya oķı iç ki tā fuħş¹⁰⁹ olmaya ifşā

⁹⁵ oķısa O: oķısañ T

⁹⁶ Hāne-i Sādis T: -O

⁹⁷ hā’dur T: ħā’dur O

⁹⁸ hā’nuñ O: nāsuñ T

⁹⁹ “Oku!” *Kur’ān-ı Kerīm*, Alāk, 96/1.

¹⁰⁰ hā T: ħā O

¹⁰¹ yā Bā‘iş O: el-Bā‘iş T

¹⁰² yat O: bul T

¹⁰³ iclā O: iħyā T

¹⁰⁴ Muñi‘ olmasa oğul kız ata vü anaya hergiz

Şehīd ismini disün her seħerde el açup Hāķķ’a T:

Muñi‘ olsalar oğul kız ataya anaya her kes

Şehīd ismin disün anlar seħerde el açup Hāķķ’a O

¹⁰⁵ idüp getür kim başuñ O: itsün götürsün başı T

¹⁰⁶ Yazup T: Ezüp O

¹⁰⁷ ya T: bir O

¹⁰⁸ zaħmını kes ħaťā O: zaħmın ide ħaťā T

Dise her gicede¹¹⁰ biñ kez eger bir¹¹¹ kimse el-Muḥṣī
Şorılmaz hiç kıyāmetde ‘amelden aña lā-yuḥṣā¹¹²

Bulardur mebdē³-i sādīde mezkūrāt u mecmū‘āt
Bulardur ḥarf-i ḥā¹¹³ içre nuḳūş-ı naḳş olan esmā

- 95 Hāne-i Sābi‘¹¹⁴
O sābi‘ ḥānesi rā’dur bu ḥarfdür lengeri¹¹⁵ şer‘üñ
Bu ḥarfdür mebdē³-i evvel¹¹⁶ bu rā ḥükmindeür süknā [O91b]

Bu rā ḥarfīnūñ içinde zuhūr itdi daḥi on nūr
Sefīne nūrī anlardur ḥaḳīḳat-güsterüñ şer‘ā

Dir iseñ on toḳuz Mübdī başup barmaq şikem üzre
Nisā ḥamlīni vaż‘ ide ne deñlü ḥālī şarp olsa

Bu ḥalk uyḥuda sen ḥalvet Mu‘īd’i oḳı yetmiş kez
Ḳararı ḳalmaya hergiz gele ḡā‘ib olan kimse [T36b]

Yedi gün yedi kez günde aña adıyla el-Muḥyī
Oḳı bitsün deri içre kemügi her kimüñ şına

- 100 Mümīt ismin öküş oḳı kaçan hengām-ı ḥāb irse¹¹⁷
Elüñ gögsüñde ḳo yat kim ola tā naḳş-ı¹¹⁸ ejderhā

Bu Ḥayy ismiyle göklerde ferīşeler uyumazlar
Bu ismüñ nef‘i kāfidür aña kim zaḥm-ı çeşm ola¹¹⁹

Eger bir kimse el-Ḳayyūm dir ise her seḫer bisyār
Bulur erkān ile varlık olur ḥükmi anuñ aḳvā¹²⁰

Ṭa‘ām yirken eger kimse dise el-Vācid ismini¹²¹
Anuñ baṭnına her loḳma girer pür-nūr olur maḥzā

Eger ḥalvetde bir kimse dise şıdḳıla yā Mācid
Derünından anuñ zülmet gide envār ola serrā

- 105 Menāhīden ḥalāş itmek dilerseñ göñlüñi ṭālib
Dilin yā Vāḥid ismiyle ḥoş idüp eyle sen güyā

Eḥad ismin o kim her gün oḳursa günde biñ kerre¹²²
Görine aña rıdvānuñ gözi nergisilen şehlä

Bulardur mebdē³-i sābi‘de mezkūrāt u mecmū‘āt
Bulardur ḥarf-i rā içre nuḳūş-ı naḳş olan esmā

¹⁰⁹ tā fuḥş O: fuḥşuñ T

¹¹⁰ gicede T: gice O

¹¹¹ bir T: -O

¹¹² ‘amelden aña lā-yuḥṣā T: ‘amelinden aña yuḥṣā O

¹¹³ ḥā T: ḥā O

¹¹⁴ Hāne-i Sābi‘ T: -O

¹¹⁵ lengeri O: peykeri T

¹¹⁶ evvel O: şer‘üñ T

¹¹⁷ irse O: olsa T

¹¹⁸ naḳş-ı O: nefis-i T

¹¹⁹ ola T: irse O

¹²⁰ aḳvā O: aḳvā T

¹²¹ ismini O: ismin ol T

¹²² oḳursa günde biñ kerre O: oḳısa günde biñ bir kez T

Hāne-i Şāmin¹²³
O şāmin hānesi hā'dur sefine içre ol mebde'
Bu dört 'unşur bu dört mezheb¹²⁴ aña mensüb ola cem'ā

Bu hā harfinüñ içinde 'ıyān oldı daħi on nūr
Şerī'at nūri anlardur¹²⁵ haķıķat-güsterüñ incā

110 Namāzda yüz yire koyup ola a'dāsına ğālib
Şamed ismin yüz on bir kez gice gündüz kim oķursa [O92a]

Gel oķı Kādir ismin kim olasın düşmene kādir
Vuzūda 'uzvuñı yurken di mağlūb ola düşmen tā

Oķısan Muķtedir ismin gözünden götrüle ğaflet
'Aded yüz ola her günde gözün Haķ uyħudan açā

Kačan bir yirde ħarb olsa sen andan mużtarib olsañ
Muķaddim ismin oķı kim¹²⁶ saña ħavf irmeye aşlā

Mu'aħħir ismini yüz kez dise bir kişi her günde
Anuñ kavline kılmaya ħilāfı cāhil ü dānā¹²⁷

115 Bu ism-i Evvel'i her kim oķıya cum'a gün yüz kez¹²⁸
Nesi var ise ğā'ibde gele her işi ħayr ola

Gel oķı Āħir ismini ki ire āħirüñ ħayra¹²⁹
Bu ismi oķıyan kimse bula cennetde çok ħūrā

Eger ez-Zāhir ismini namāz-ı vaķt-i işrāķda
Münevver ide Haķ vechin¹³⁰ iki yüz kez kim oķursa

Eger bir kimse el-Bāṭın dise her günde üç kerre
Bu zāhir kimsenüñ şerri¹³¹ aña bāṭında fetħ ola

Eger bir kimse el-Vālī dise bu ismi zıkr itse
Cihānuñ şerr ü şurundan anı ħıfz eyleye Mevlā

120 Bulardur mebde'-i şāminde mezkūrāt u mecmū'āt
Bulardur ħarf-i ħā içre nuķūş-ı naķş olan esmā

Hāne-i Tāsi'¹³²
O tāsi' hānesi nūn'dur sefine içre ol mebde'
Bu nūn ħarfinde sākindür yaradılmış ħamu eşyā

Bu nūn ħarfünün içinde 'ıyān oldı daħi on nūr
Şerī'at içre anlardur haķıķat-güsterüñ esmā

¹²³ Hāne-i Şāmin T: -O

¹²⁴ mezheb O: meŗġüb T

¹²⁵ nūri anlardur O: nūridur anlar T

¹²⁶ kim O: -T

¹²⁷ dānā T: nādān O

¹²⁸ yüz kez T: anı O

¹²⁹ ismini ki ire āħirüñ ħayra O: ismin sen tā ire āħiretün ħayra T

¹³⁰ vechin O: ismin T

¹³¹ kimsenüñ şerri O: kişinün sırrı T

¹³² Hāne-i Tāsi' T: -O

Neşr Kaçan kim ‘avretler müddeti tamâm olup hayz görmekten incinse, üzerine el-Müte‘âlî ismin [T37a] okısalar hayz tura. Ve eger fıfl oğlan yedi günde yedişer¹³³ kerre El-Berr ismin zikr itse, Hağ Te‘âlâ devlet ü sa‘adet birle¹³⁴ ‘ömrini uzun ide. Diline ‘ilm ile feşâhat ü belâgat vire. Ve eger bir kimse et-Tevvâb ismini kuşluk vaktinde [O92b] üç yüz altmış kerre okısa, ol Tevvâb¹³⁵ anuñ tevbesini kabûl ide ve günâhların¹³⁶ ‘afv ide ve eger günâhı tağlarca da¹³⁷ olursa. Ve eger bir kimse Müntakim ismin düşmen üzerine gâlib olmağ için üç cum‘a gün kaşd ile okursa,¹³⁸ yâ düşmeni öle veyâ¹³⁹ ol düşmen barışa veyâ bir belâya irişe.¹⁴⁰ Eger bir kimse yâ ‘Afüvv¹⁴¹ ismin ‘ale‘d-devâm vird idinüp okısa, Hağ Te‘âlâ kıyâmet ıssısında aña âb-ı Kevşer içmeği naşib¹⁴² ide ve¹⁴³ cennetde hüriler ile muşâhabet eyleye.¹⁴⁴ Her kim Ra‘ûf ismin günde onar kerre okursa,¹⁴⁵ zâlim şerrinden emîn ola. Ve eger bir kimse¹⁴⁶ “yâ Mâlike‘l-mülk yâ ze‘l-celâli ve‘l-ikrâm” dise, Hağ Te‘âlâ aña bir devlet vire ki pâdişâhlar aña tağassür çeke. Ve eger bir kimse bilmedüğü kimseler¹⁴⁷ arasında düşse, bir elem irişse,¹⁴⁸ ol kimsenüñ mekânınun¹⁴⁹ taşrasında dolansa, daği dolanurken¹⁵⁰ “Rabbi a‘fu ‘anni” ismini zikr eylese, Hağ Te‘âlâ ol havf itdüğü nesneyi ol kimsenüñ¹⁵¹ üzerinden def‘ ide bi-fazlihi ve mennihi ve keremihi. Eger bir kimse şeytân şerrinden emîn olmağ için el bağlayup Hağret-i Allâh‘dan ümîd-vâr olup el-Muğni ismini okısa, Allâhu Te‘âlâ¹⁵² şerr-i şeytândan şaklaya, şeytân¹⁵³ aña zafer bulmaya. Eger bir kimse yâ Câmî‘ ismini yüzüğe kazdurup barmağında getürse ve on kez yâ Câmî‘¹⁵⁴ yâ Allâh dise, gâ‘ibde olan kimsesi¹⁵⁵ bi-‘inâyetu‘llâhi te‘âlâ gele. Eger bir kimse zer‘e ismin her ‘uzvunuñ üzerine okısa ve üfürse¹⁵⁶ anda¹⁵⁷ hırş u tama‘ ve buğz u hasedden cum‘a kadar¹⁵⁸ kalmaya. Allâh‘uñ keremiyle qalbine¹⁵⁹ nür-ı İlahî ile istiğnâ dola.¹⁶⁰ Eger bir kimse zem‘a gün on kerre [O93a] el-Muğni dise, halka ihtiyâc göstermeye,¹⁶¹ Hağ‘dan gayrıdan hergiz¹⁶² murâdmend olmaya. Eger bir kimse “Yâ Mu‘î ‘atâ senden umar halk-ı ‘âlem” dise, dilinde virdi bu olsa, halka hergiz muhtâc olmaya. Bi-‘inâyetu‘llâhi te‘âlâ bi-mennihi ve fazlihi.¹⁶³

Nağm¹⁶⁴

Bulardur mebdê‘-i tâsi‘de mezkûrât u mecmû‘ât
Bulardur harf-i nûn içre nuğûş-ı nağş olan esmâ

Hâne-i ‘Âşir¹⁶⁵

Ki ‘âşir hânesi yâ‘dur seffine içre ol mebdê‘
Bu yâ harfinde sâkindür cemî‘-i zevrak-ı deryâ¹⁶⁶

125 Bu yâ harfinüñ içinde ‘ıyân oldı daği on nür

¹³³ yedi günde yedişer O: yedi gün her günde yedi T

¹³⁴ birle T: eyleye O

¹³⁵ ol Tevvâb T: -O

¹³⁶ ide ve günâhların O: eyleyüp günâhın T

¹³⁷ da O: daği T

¹³⁸ okursa O: okısa T

¹³⁹ yâ düşmeni öle veyâ T: -O

¹⁴⁰ veyâ bir belâya irişe T: -O

¹⁴¹ ‘Afüvv O: Ğafür T

¹⁴² naşib O: müyesser T

¹⁴³ ve T: -O

¹⁴⁴ hüriler ile muşâhabet eyleye O: hür u ğilmân ile muşâhabet müyesser ide T

¹⁴⁵ okursa O: okısa T

¹⁴⁶ ‘adedince O: -T

¹⁴⁷ kimseler O: -T

¹⁴⁸ düşse, bir elem irişse O: düşüp bir eleme irişse T

¹⁴⁹ mekânınun T: mekânı O

¹⁵⁰ dolanurken T: -O

¹⁵¹ nesneyi ol kimsenüñ T: ile ol kimsenüñ O

¹⁵² Allâhu te‘âlâ O: Hağ sübhânehu ve te‘âlâ T

¹⁵³ şeytân O: -T

¹⁵⁴ ismini yüzüğe kazdurup barmağında getürse ve on kez yâ Câmî‘ T: -O

¹⁵⁵ kimsesi O: kimesnesi T

¹⁵⁶ okısa ve üfürse O: okıyup üfürse T

¹⁵⁷ anda T: -O

¹⁵⁸ kadar T: -O

¹⁵⁹ Allâh‘uñ keremiyle qalbine O: -T

¹⁶⁰ dola O: ola T

¹⁶¹ ihtiyâc göstermeye O: ihtiyâcı olmaya T

¹⁶² hergiz O: -T

¹⁶³ Bi-‘inâyetu‘llâhi te‘âlâ bi-minhu ve fazlihi T: -O

¹⁶⁴ Nağm T: -O

¹⁶⁵ Hâne-i ‘Âşir T: -O

¹⁶⁶ zevrak-ı deryâ T: zevk-i dünyâ O

Sefîne nûrı anlardır ki gevher kânidur gūyâ

Eger bir kimse yârini dilerse almaya aġyâr
Yatur iken otursun disün el-Mâni' iḥfâ¹⁶⁷

Her kim eyyâm-ı bîzde¹⁶⁸ cum'a gicesi "Yâ Dârr" ismini okısa, ḥadd-i zâtında¹⁶⁹ ḥod-bînligi var ise gide. Her kim en-Nâfi' ismin eger deñizde ve eger qarada okursa, eger düşmeni yüz biñ daḡı olursa¹⁷⁰ Allāhu te'âlâ anı ḥıfz eyleye.¹⁷¹ Her kim cum'a gicesi biñ kerre yâ Nûr dise ve daḡı süre-i Nûr'ı yedi kere okısa, ḡalbi¹⁷² nûr ile pür ola. Her kim Hâdî ismin Ḥazret-i Allāh'a şıdqla teveccüh idüp [T37b] ellerin açup zıkr eylese, Ḥaḡ te'âlâ ma'rifet nûrıyla ḡalbini pür-nûr ide. Her kim yedi biñ kerre Bedî' vaḡt-i ḡacetde okursa, eger vuşlat murād itse¹⁷³ Ḥaḡ te'âlâ ber-murād eyleye, anuñ a'mâl-i şâliḡasın ḡabûl ide, kemâl-i kereminden. Ve eger bir kimse her gün yüz kerre el-Vâriş dise, dünyâda ve uḡbâda anuñ¹⁷⁴ vücûdına elem irmeye.¹⁷⁵ Her kim namâzdan soñra¹⁷⁶ biñ kerre er-Reşîd ismini okısa, Ḥaḡ te'âlâ anuñ tedbîrini ḡayr ile âsân ide.¹⁷⁷ 'Aḡlını kâmil ve zihnini pāk ü zeyrek eyleye. Her kim nâġâḡ bir zaḡmete ve meşakḡate uğrasa, [O93b] üç biñ kerre yâ Şabûr ismin¹⁷⁸ vaḡt-i ḡacetde zıkr eylese, ol Kerîm sulṡân keremiyle ol mübtelâyı zaḡmetinden ḡurtara¹⁷⁹ ve emin eyleye. Şeksüz ve şübhesüz inşâ'allāhu te'âlâ.¹⁸⁰

Nazm¹⁸¹

Bulardur mebd'e-i 'âşirde mezkûrât u mecmû'ât
Bulardur ḡarf-i râ¹⁸² iḡre nuḡûş-ı naḡş olan esmâ

Ḥavâşşın hep bu esmânuñ beyân itdüm saña bir bir
Tamâm oldı bu on ḡarfde onar onar ne kim varsa

Ḥoş irdi feyz-i Raḡmâni ki feyyâz oldı târiḡ
Yigirm'üçinde Şa'bânuñ yazıldı sebt günü cem'a¹⁸³

130 Eger Şeyhoġlı¹⁸⁴ bilmek diler iseñ menzil-i ḡudret¹⁸⁵
Sülûkin gör ne cem'¹⁸⁶ itmiş Ḥadîm Ḥadîr ü A'âlâ¹⁸⁷

Ḥudâyâ raḡmet idüp eyle merḡûm
Anı ki'tmez du'âdan bizi maḡrûm

¹⁶⁷ Eger bir kimse yârini dilerse almaya aġyâr

Yatur iken otursun disün el-Mâni' iḥfâ O: -T (Bu mısradâ vezin aksamaktadır.)

¹⁶⁸ bîzde T: ba'îdde O

¹⁶⁹ ḡadd-i zâtında T: -O

¹⁷⁰ eger düşmeni yüz biñ daḡı olursa T: -O

¹⁷¹ Allāhu te'âlâ anı ḡıfz eyleye O: Ḥaḡ te'âlâ anı şaḡlaya bi-fazlihi T

¹⁷² ḡalbi O: ḡarḡı T

¹⁷³ murād itse O: murâdı ise T

¹⁷⁴ anuñ O: -T

¹⁷⁵ irmeye O: girmeye T

¹⁷⁶ namâzdan soñra O: namâz ḡıluḡ andan T

¹⁷⁷ ḡayr ile âsân ide T: ḡayr eyleye, âsân eyleye O

¹⁷⁸ ismin O: dise, bu ismi T

¹⁷⁹ ol Kerîm Sulṡân keremiyle ol mübtelâyı zaḡmetinden ḡurtara O: ol Kerîm Sulṡân ol kimseyi keremiyle ol zaḡmetden ḡurtara T

¹⁸⁰ Şeksüz ve şübhesüz inşâ'allāhu te'âlâ T: -O

¹⁸¹ Nazm T: -O

¹⁸² ḡarf-i râ O: ḡarf T. (O nüshasında râ olarak yazılmış; T nüshasında ise yazılmamış olan ḡarf, eserin tertibine göre yâ olmalıdır.)

¹⁸³ H. 23 Şaban 901 / M. 7 Mayıs 1496.

¹⁸⁴ Şeyhoġlı O: Şeyhoġlı'nun T

¹⁸⁵ menzil-i ḡudret O: menzil ü ḡadrin T

¹⁸⁶ cem' O: ref' T

¹⁸⁷ a'âlâ O: dânâ T

KAYNAKÇA

- Ahmet Rifat (2004). *Lügât-ı Tarihiyye ve Coğrafîyye*, (Tıpkıbasım), C. 3, Ankara: Keygar Neşriyat.
- AKARYALI, M. Sami (2000). *Şâkir Ahmed Paşa Ravz-ı Verd (Edisyon Kritik ve Birinci Bölümün Günümüz Türkçesine Çevrimi)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKÜN, Ömer Faruk (1979). “Şeyhoğlu”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul: MEB Basımevi, s. 481-485.
- CANAN, İbrahim (haz.) (1993). *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, C. 17, Ankara: Akçağ Yayınları.
- CEBECİOĞLU, Ethem (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yayınları.
- DİLEK, Mehmet (2003). “Hadislerde el-Esmâü'l-hüsnâ”, *HRÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. VI, s. 77-94.
- DİREKÇİ, Bekir (2010). “Hızır bin Yakub'un Cevâhir'ül-Me'ânî Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 28, s. 109-129.
- DOĞAN, Enfel (2013). “Şeyhoğlu, Mustafa Sadruddin”, TEİS, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=492> (Erişim: 23.10.2014)
- İPEKTEN, Haluk (2002). *Şair Tezkireleri*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- İPEKTEN Haluk – vd. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- KARAGÖZ, İsmail (2011). *Ayet ve Hadislerin Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları Esmâ-i Hüsnâ*, Ankara: DİB Yayınları.
- KARAMAN, Fikret vd. (2006). *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: DİB Yayınları.
- KARATAY, F. Edhem (1961). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları.
- KIZILABDULLAH, Şahin (2004). *Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOYUNCU, Fatih (2014). “Bursalı Subhî Mehmed ve Manzum Esmâü'l-hüsnâ Şerhi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 7, S. 31, s. 175-193.
- Kur'ân-ı Kerîm Meâlî* (2011), haz. Halil Altıntaş - Muzaffer Şahin, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KÜLEKÇİ, Numan (1997). *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi İbn İsa Saruhânî*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1972). “Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *TDA Y Belleten-1972*, S. 371, s. 35-80.
- Rûdânî (2012). *Büyük Hadis Külliyyatı Cem'u'l-fevâid*, (Terc. Naim Erdoğan), İstanbul: İz Yayınları, 3 C..
- Şemseddin Sâmî (1317), *Kâmus-ı Türkî*, İstanbul: İkdâm Matbaası.
- ŞENER, Halil İbrahim (1985). *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-Hüsnâlar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TATÇI, Mustafa, (1988). “Şerh-i Esmâ-i İsnâ Aşere”, *Türk Yurdu*, S. 12, s. 28-33.
- TOPALOĞLU, Bekir (1995). “Esmâ-i Hüsnâ”, *DİA*, C. 11, s. 404-418.
- UNAT, Faik Reşit (1974). *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- YAVUZ, Kemal (2010). “Şeyhoğlu”, *DİA*, C. 39, s. 88-89.
- YILMAZ, Ali (1998). “Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn İsa-yı Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, s. 1-34.